

10 jaar Prins Claus Fonds

Het Prins Claus Fonds ondersteunt al 10 jaar cultuur uit Afrika en andere zogenaamd 'arme landen'. Die landen zijn niet zielig maar fantastisch, zegt directrice Els van der Plas. Ze huivert van de toegenomen angst voor het vreemde. "Het Fonds vormt steeds meer een tegenkracht." Haar grootste

SUCCESSEN. Tekst: Fenneken Veldkamp

Het nieuwe gezicht van Afrika

Zeg 'ontwikkelingssamenwerking' en de meeste mensen denken aan het helpen van stakkers in de Derde Wereld. En dat doe je door ziekenhuizen en scholen te bouwen. Het Prins Claus Fonds ziet dat anders. "We steunen mensen niet omdat ze zielig zijn, maar omdat ze fantastisch zijn", zegt Els van der Plas, de gedreven directeur van het Fonds, in de bibliotheek van het kantoor in hartje Den Haag. Boeken en tijdschriften in alle talen over kunst, fotografie, religie, muziek en theater liggen in de ons omringende kasten. "We willen laten zien dat mensen sterk zijn; en daardoor krijgen wij hier weer een ander beeld van, bijvoorbeeld, Afrika. Wij gebruiken de term 'ontwikkelingslanden' ook niet, dat legt meteen zo'n stempel op een gebied en de mensen."

Het Prins Claus Fonds heeft de unieke missie om de wisselwerking tussen cultuur en ontwikkeling te bevorderen. Het Fonds werd tien jaar geleden door het toenmalige kabinet 'aangeboden' aan prins Claus vanwege zijn belangrijke bijdrage aan ontwikkelingssamenwerking. De prins geloofde dat cultuur en ontwikkeling onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Wat die link dan is? "Cultuur is ontwikkeling", zegt Van der Plas stellig. "Het is geen middel tot iets anders. In Nederland hebben we Rembrandt, voetbal, tal van dingen die we tot onze cultuur rekenen. Elk volk, elk land heeft dat. Wij proberen de culturele uitingen van mensen te financieren in landen waar ze dat niet zelf kunnen. En steken mensen een hart onder de riem waar ze het niet in hun eentje redden."

"Onze opvatting is dat als je je beter voelt en zekerder van jezelf, je ook sterker in de maatschappij staat en je je geld beter kunt verdienen. We geven mensen een kans datgene te doen waar ze goed in zijn. Daarbij staat voorop dat we een theaterstuk financieren omdat het

een fantastisch stuk is, niet omdat het bijvoorbeeld over aidseducatie gaat. We steunen niet vanwege de boodschap." Het Fonds ondersteunt activiteiten en publicaties en kent jaarlijks prijzen toe aan individuen en organisaties die een uitzonderlijke prestatie hebben geleverd op het gebied waar cultuur en ontwikkeling elkaar raken.

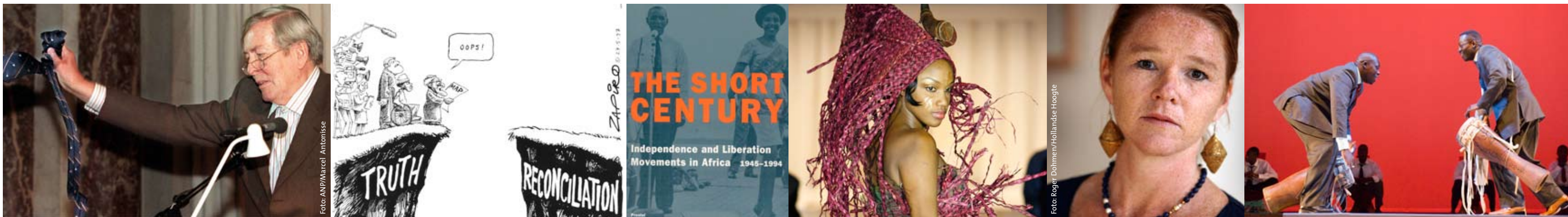
Van der Plas gelooft sterk in de visuele rol van het Fonds. "We moeten letterlijk laten zien wat de kracht van cultuur is door modeontwerpers, muzikanten, theaterschrijvers, fotografen uit die landen een podium te geven. Westerlingen hebben veel makkelijker toegang tot topplekken. Wij proberen die podia ook voor anderen bereikbaar te maken."

Succes van de ontwerpers _ Als belangrijk hoogtepunt van de afgelopen tien jaar noemt ze de Prins Claus Prijs die in 1998 naar Afrikaanse modeontwerpers ging. Het was de befaamde bijeenkomst waarbij Prins Claus demonstratief zijn das afwierp. De ontwerpers Alphadi uit Niger, Oumou Sy uit Senegal en Tetteh Adzedu uit Ghana wonnen de hoofdprijs. De bijbehorende modeshow in het Paleis op de Dam en het boek *The art of African Fashion* waren een ongekend succes. "Ze gaven een nieuw beeld van Afrika", zegt Van der Plas, "van creativiteit, haute couture, beelden die wij totaal niet kennen omdat wij alleen met plaatjes van oorlog en honger worden geconfronteerd. En het succes van de ontwerpers gaat door: ze zijn internationaal doorgebroken, Atzedu heeft in het Mode Museum in Antwerpen meegedaan aan een tentoonstelling, Oumou Sy in Frankfurt. Een Duitse uitgeverij wil het boek in groot formaat opnieuw gaan uitgeven. Zo'n prijs heeft dus een geweldige impact. Ons gaat het erom kwaliteit te laten zien uit gebieden die anders gesloten zouden blijven, die wij *zones of silence* noemen. In kwaliteit verschillen arme en rijke landen helemaal niet van elkaar."

Mode van Oumou Sy, prijswinnaar in 1998.

Foto's: Prins Claus Fonds (tenzij anders vermeld)

Van links naar rechts: Uitreiking Prins Claus Prijs 1998; Cartoon van prijswinnaar Zapiro, 2005; Omslag 'The Short Century' van Okwui Enwezor; Ontwerp van prijswinnaar Oumou Sy, 1998; Els van der Plas; Dansschool Jant-bi uit Senegal

De visuele rol van het Fonds komt terug in de Prince Claus Fund Library, een rijk geïllustreerde boekenreeks die het Fonds uitgeeft. Topboek vindt Van der Plas *The Short Century*, een indrukwekkende bundel die de Nigeriaanse curator Okwui Enwezor samenstelde over de onafhankelijkheidsstrijd en bevrijdingsbewegingen in Afrika. "Het laat prachtig zien hoe architecten, schrijvers, filmmakers en muzikanten de onafhankelijkheid door heel Afrika hebben verbeeld en verwoord, inclusief alle speeches van onafhankelijkheidspresidenten", vertelt Van der Plas. Licht verontwaardigd: "Er hoorde een tentoonstelling bij met film, beeldende kunst etc, maar het is me niet gelukt die naar Nederland te krijgen. Dat is jammer, want het is ook deel van onze geschiedenis, van het Westen. Wij Nederlanders zijn in Zuid-Afrika actief geweest, we hebben slavenhuizen op het eiland Gorée voor de kust van Senegal en in Ghana opgericht. Maar Nederland negeert zijn eigen geschiedenis. Daar zijn we fantastisch in. Van de Tweede Wereldoorlog tot Srebrenica en van Indonesië tot onze Marokkaanse medemens: we doen alsof ze niet bestaan."

Niet dat het Fonds zich geroepen voelt om een Nederlandse canon te schrijven, grapt ze, maar het geeft wel aan hoe belangrijk het Prins Claus Fonds het vindt dat mensen hun geschiedenis kennen en in hun cultureel erfgoed kunnen delen.

Een initiatief dat daaraan volgens haar in belangrijke mate bijdraagt, is het Culturele Noodfonds van het Prins Claus Fonds. "Als bij een ramp of oorlog cultureel erfgoed wordt vernietigd, is er vaak geen geld om dat te herstellen. Het noodfonds is een soort Rode Kruis voor cultuur en biedt direct eerste hulp om te voorkomen dat gebouwen of collecties vergaan. Eten en medicijnen zijn natuurlijk essentieel in noodsituaties, maar ook cultuur is een basisbehoefte: mensen komen bijvoorbeeld samen in een moskee om trauma's te verwerken. Cultuur geeft je hoop en respect, dingen die eten en drinken je niet kunnen geven; je krijgt er weer energie door."

Grootste project ooit _ Als volgend hoogtepunt noemt de directrice de langdurige samenwerkingsovereenkomst met de dansschool Jant-Bi in Senegal. Dansers uit heel Afrika krijgen er les in traditionele Afrikaanse dans. "Wij financieren die school omdat het zo geweldig is dat mensen uit verschillende landen van elkaar kunnen leren", vertelt Van der Plas, terwijl ze een foto van de dansers laat zien. "Ze respecteren de Afrikaanse tradities, maar geven die op actuele, moderne manieren vorm."

De dansschool werkt mee aan het grootste project dat het Prins Claus Fonds ooit heeft ondersteund en dat zijn tienjarig bestaan markeert: de Sahel Opera, die in 2007 in Mali in première gaat en ook in Nederland te zien zal zijn. Het is een volledige Afrikaanse productie. De opera gaat over een zwangere vrouw die met een aantal mannen door de Sahel trekt op weg naar Marokko. Van daar willen ze naar het beloofde land, Europa. Bij het Marokkaanse hek aangekomen waar iedereen doorheen moet, bevalt zij en sterft. De vraag is waar het kindje haar leven zal leiden: in Afrika of Europa.

"De opera gaat over de relatie Europa-Afrika, over migratie en hoe we daar mee omgaan", zegt Van der Plas. "Heel actueel. Je ziet in Europa eigenlijk twee ontwikkelingen, waar wij in ons werk ook mee geconfronteerd worden. Enerzijds is er de steeds verdergaande internationalisering

en globalisering, mensen verplaatsen zich makkelijker en maken sneller contact. En anderzijds is er een zucht naar nationale identiteit en angst voor de ander: grenzen worden weer beschermd. Het Fonds wijst op de positieve gevolgen van migratie voor een samenleving, we stimuleren dat je 'de ander' juist moet ontmoeten. Maar dat verhaal wordt steeds lastiger. De Geert Wilders worden talrijker. Als je ziet wat voor moeite we hebben om visa te krijgen voor gasten uit Afrika.... Iemand uit Nigeria komt niet meer zomaar binnen. Het wordt steeds moeilijker om Afrika positief op de agenda te krijgen. De media heeft helemaal geen boodschap meer aan Afrika, omdat ze denken dat het de lezers niet interesseert. Maar als je lezers niet voedt, dan hebben die ook geen idee wat ze er interessant aan zouden moeten vinden. Het Fonds vormt zo steeds meer een tegenkracht, dat waren we tien jaar geleden nog niet."

Overstag _ Er zijn nog veel meer successen van de afgelopen tien jaar te noemen. Neem de voetbalcompetities in de grote sloppenwijk Mathare van Nairobi die het Fonds steunt. Jongeren hoeven geen contributie te betalen als ze iets goeds doen voor hun buurt; ze kunnen er beurzen mee winnen en enkelen zijn zelfs doorgestoten naar het Keniaanse nationaal elftal. Of neem het toneelstuk *King Baabu* van de Nigeriaanse Nobelprijswinnaar Wole Soyinka over hoe een Afrikaanse leider dictator wordt, waarvan het Fonds in 2002 de Afrikaanse tournee financierde. Het stuk werd lovend ontvangen, ook in Afrika.

Maar het werk gaat niet altijd even gemakkelijk. Op het gebied van de beeldende kunst, bijvoorbeeld, wordt Afrika nog steeds niet overal serieus genomen, merkt Van der Plas. Op de Venetië Biënnale was Afrika tot voor kort zelfs zo goed als onzichtbaar. Samen met de Ford Foundation zorgde het Fonds in 2001 voor een doorbraak: voor het eerst werd er een Afrika Paviljoen neergezet. "Vervolgens wilde de jury van de Biënnale het paviljoen niet meenemen in de competitie omdat het niet officieel in de hoofdtentoonstelling stond maar in de *fringe*. Daar is enorm veel protest op gekomen, waardoor men uiteindelijk wel overstag moest. De Nigeriaanse kunstenaar Yinka Shonibare won er meteen een prijs."

"Maar we zijn er nog niet", waarschuwt Van der Plas. "De huidige curator van de Biënnale heeft een voorcompetitie uitgeschreven voor heel Afrika. De Afrikaanse curator die wint, mag er dan een tentoonstelling organiseren. Andere landen hoeven dat helemaal niet, dit is echt omstreden. Toch geloof ik dat we een emancipatoire beweging in gang hebben gezet op de Biënnale."

Als 'leukste' prijs van de afgelopen tien jaar, ten slotte, noemt Van der Plas de Prins Claus Prijs voor de Zuid-Afrikaanse cartoonist Zapiro in 2005. "Zapiro had tijdens de apartheid al vlijmscherpe cartoons over het bewind. Maar politici zijn nog steeds bang voor hem. De voormalig vice-president Zuma heeft hij enorm aangepakt. Zapiro is een echte luis in de pels. Hij bereikt blanken én zwarten, en maakt ook geen onderscheid bij wie hij wil treffen met zijn cartoons."

Afrikanen kunnen erg goed lachen om hun eigen situatie, vindt Van der Plas. "Humor brengt verlichting in moeilijke tijden en geeft je nieuw perspectief, zoals veel uitingen van cultuur. Dat is het leuke aan dit werk: wij adviseren mensen, maar we krijgen ook nieuwe inzichten terug. We bouwen een wederzijdse relatie op die veel belangrijker is dan de kale rol van geldschieter."

